

DE CENTRALE PLAATS VAN DE BEDRIJFSECONOMIE IN DE OPLEIDING TOT REGISTERACCOUNTANT

door Prof. Dr. A. Th. de Lange

Inleiding

De omstandigheid, dat het bezit van bepaalde diploma's het recht geeft zich te laten inschrijven in het accountantsregister (als bedoeld in de Wet op de Registeraccountants) zonder dat enige beroepsaanduiding wordt vereist, leidt ertoe dat het recht op het voeren van de titel „Registeraccountant” geenszins impliceert, dat men ook het accountantsberoep uitoefent. Het is van algemene bekendheid, dat een niet onbelangrijk deel van de registeraccountants (ongeveer een derde deel) een geheel ander dan wel niet meer een beroep uitoefent. Hieruit volgt, dat de aanduiding R.A. geen beroep aangeeft, doch slechts de veronderstelling wetigt dat de betrokkene een uit het diploma afgeleide deskundigheid bezit.

De aard en de omvang van deze deskundigheid kunnen op indirecte wijze uit de beroepsreglementering der accountants worden afgeleid. In artikel 2 lid 1 van de Gedrags- en Beroepsregels Registeraccountants wordt aangegeven wanneer de R.A. geacht wordt als accountant op te treden, en wel indien hij zich als zodanig bekend maakt of beroepshalve de getrouwheid van een verantwoording onderzoekt. Krachtens artikel 57 WRA is alleen de registeraccountant gerechtigd in het kader van zijn beroepsuitoefening een schriftelijke verklaring van getrouwheid af te geven, zijnde een mededeling die een oordeel inhoudt omtrent de getrouwheid van een financiële rekening en verantwoording. In aansluiting hierop vermeldt artikel 11 GBR, dat de registeraccountant slechts mededelingen omtrent de uitkomst van zijn arbeid doet voorzover zijn deskundigheid en de door hem verrichte werkzaamheden daarvoor een deugdelijke grondslag vormen. Eerst door de omschrijving van de accountantsfunctie krijgt de aan de R.A. toegedachte deskundigheid een concrete inhoud.

Waar dit opstel zich bezighoudt met de opleiding tot registeraccountant, gaat het om de omschrijving van de deskundigheid die nodig is om het accountantsberoep te kunnen uitoefenen. Deskundigheden welke vereist zijn voor de uitoefening van een ander beroep door de registeraccountant, worden wegens de onbepaaldheid van de functie dan ook niet in de beschouwingen betrokken. Men kan de aard en de omvang van de opleiding nu eenmaal slechts bepalen met het oog op bepaalde deskundigheidsvereisten, die voortvloeien uit de vervulling van een bepaalde functie, i.c. de accountantsfunctie.

Het onderwerp van dit opstel brengt voorts mede, dat beschouwingen over aard en omvang van de opleiding zich beperken tot de plaats van het vak bedrijfseconomie daarin. Het is gebruikelijk in de eigenlijke vakopleiding dit vak te plaatsen naast de onderdelen administratieve organisatie en controleleer. De ontwikkeling van het accountantsberoep heeft de inhoud van elk der vakonderdelen voortdurend doen evolueren. De onderlinge verhouding der onderdelen en daarmee

de betekenis van elk daarvan in het geheel komen daardoor in een ander licht te staan. Men kan zelfs spreken van een zekere tendens tot vervaging der grenzen. In ieder geval wil het mij voorkomen, dat de plaats van de bedrijfseconomie mede bepaald wordt door de inhoud en de omvang der overige vakonderdelen. Omgekeerd wordt de inhoud van deze overige vakonderdelen sterk beïnvloed door de ontwikkelingen in het bedrijfseconomische denken. In die zin kan men aan de bedrijfseconomie een centrale plaats toekennen.

Functie en deskundigheid van de accountant

De wetgever beschouwt de administratieve controle als het wezenskenmerk van de accountantsfunctie. Daarbij moge men in de eerste plaats denken aan de controle van de rekening en verantwoording van een huishouding (de jaarrekening van een onderneming), de controlerende functie kan ook betrekking hebben op het onderzoek naar de juistheid van andere cijferopstellingen. Deze laatste onderzoeken zijn vanouds bekend onder de naam „investigations”, waaronder begrepen worden onderzoeken in het kader van fusies en overnamen van en deelneming in ondernemingen en van de verstrekking van leningen aan ondernemingen, alsmede aan de nakoming van kartel- en andersoortige overeenkomsten en van wettelijke regelingen. Doch evenals bij de controle van de jaarrekening gaat het ook in deze gevallen om de bepaling van de grootte van vermogen en resultaat, dan wel om de controle op de toepassing van bepaalde voorgeschreven methoden van waardering en van resultatenberekening.

Hoewel de financiële verantwoordingen in het algemeen en de jaarrekeningen van ondernemingen en de overige cijferopstellingen in het bijzonder gebaseerd zijn op een administratieve verantwoording, die als een vastlegging van economisch relevante gebeurtenissen kan worden aangemerkt, zal het oordeel over de kwaliteit van het administratieve apparaat niet alleen worden bepaald door de juistheid van de vastlegging van het feitelijk gebeuren. Dit oordeel zal mede bepaald worden door de doelmatigheid en de doeltreffendheid van het instrument zelf met betrekking tot het inzicht dat het kan verschaffen in de bedrijfseconomische achtergrond van het financiële gebeuren. Al naar het karakter van het verantwoordingsstuk zal het een antwoord dienen te geven op de vragen van bedrijfseconomische aard, die de belanghebbenden bij de rekening en verantwoording redelijkerwijs kunnen stellen. Waar de lezers van de financiële verantwoording op uiteenlopende gronden geïnteresseerd kunnen zijn, zal die verantwoording een zodanige analyse en synthese van de cijfers mogelijk moeten maken, dat zij aan haar functie volledig beantwoordt.

De accountant zal in de uitoefening van zijn controlerende functie dan ook niet alleen de cijfermatige aansluiting van de verantwoordingsstukken op de daaraan ten grondslag liggende administratie moeten vaststellen, maar tevens moeten bezien of de wijze van waarneming en vastlegging van het feitelijk gebeuren tot een adequate verslaglegging van het gevoerde beheer en beleid leidt, zodat de daarop gebaseerde jaarrekening en eventueel andere cijferopstellingen een adequaat antwoord op de bedrijfseconomische vragen, die naar aanleiding van de rekening en verantwoording mogen worden gesteld ter verwerving van het juiste inzicht in de betreffende financiële situatie, mogelijk maken. De goedkeurende verklaring van de accountant zal mede betrekking hebben op de doeltreffendheid

van de verslaglegging met het oog op de economische doelstellingen van de huishouding. Dit betekent dat de deskundigheid van de accountant betrekking zal moeten hebben zowel op de controletechniek als op de doelstellingen en de techniek van de administratieve organisatie als op de bedrijfseconomische grondslagen van de verantwoording, die het benodigde inzicht in de financiële positie en resultaten der economische eenheid moet verschaffen.

De bedrijfseconomische problematiek spitst zich toe op de vraagstukken rondom de jaarrekening van de onderneming. De aandacht voor deze vragen heeft een nieuwe impuls gekregen door de totstandkoming van een wettelijke regeling van de jaarrekening. De in titel 6 van boek 2 B.W. neergelegde bepalingen vormen mede de beoordelingsmaatstaven voor de juistheid van de jaarrekening van een rechtspersoon. De bedrijfseconomische kennis van de accountant moge hem vóór de wettelijke regeling reeds een voldoende richtsnoer voor de beoordeling van het bereiken van de doelstellingen van de jaarrekening hebben gegeven, met name in de artikelen 308 en 311 boek 2 B.W. hebben die doelstellingen een wettelijke grondslag verkregen. De jaarrekening dient een zodanig inzicht te geven dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat van de rechtspersoon, alsmede omtrent haar solvabiliteit en haar liquiditeit. Aan dit voorschrift wordt een nadere inhoud gegeven door artikel 311: De grondslagen waarop de waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat berusten, voldoen aan normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd. De toelichting geeft een uiteenzetting omtrent deze grondslagen. De accountant vindt zijn plaats nader bepaald door het voorschrift, dat zijn verklaring vermeldt in hoeverre de jaarrekening niet aan de bepalingen van titel 6 boek 2 B.W. voldoet. Het door de wetgever gekozen stelsel van wetgeving heeft de oordeelsvorming van de accountant niet vergemakkelijkt. Hij vindt immers nauwelijks enig voorschrift dat aan de onderneming een bepaalde handelwijze, anders dan het verstrekken van bepaalde specificaties en informatie, voorschrijft. Aan de rechtspersoon wordt ten aanzien van de grondslagen van balanswaardering en resultatenbepaling een binnen bepaalde grenzen gehouden vrije keuze gelaten, mits hij van de inhoud van die keuze melding maakt in de jaarrekening. Het zou echter onjuist zijn te menen, dat de wet een duidelijke leidraad biedt voor de beoordeling van de aanvaardbaarheid van een jaarrekening. Voor de toetsing van het gekozen stelsel van waardering en resultatenbepaling aan de normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd, is een nadere bedrijfseconomische omschrijving van die normen onontbeerlijk.

Daarvoor vinden zowel de rechtspersoon als de accountant steun in de arresten van de Ondernemingskamer naar aanleiding van een door een belanghebbende bij haar ingediende vordering tot inrichting van de jaarrekening overeenkomstig bij rechterlijk vonnis te geven aanwijzingen. Langs deze weg zal het evenwel geruime tijd duren voordat de wetsinterpretaties van de rechter een volledig beeld van de aanvaardbare stelsels, welke aan de jaarrekening ten grondslag kunnen worden gelegd, geven. Men bedenke immers, dat de bijzondere omstandigheden van het concrete geval en de bezwaren die tegen concrete toepassingen der wet zijn ingebracht in hoge mate bepalend zijn voor de onderwerpen waarover het oordeel van de Ondernemingskamer wordt gegeven.

In de tweede plaats kunnen rechtspersoon en accountant te rade gaan bij de Beschouwingen naar aanleiding van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen, samengesteld door en onder verantwoordelijkheid van de Commissies Jaarverslaggeving van de Raad van Nederlandse Werkgeversverbonden, het Overlegorgaan Vakcentrales en het Nederlands Instituut van Registeraccountants. Deze commissies hebben als hun opdracht gezien de in het maatschappelijk verkeer gehanteerde grondslagen, zoals in artikel 311 boek 2 B.W. bedoeld, te inventariseren en te toetsen aan hetgeen naar hun oordeel in het huidige bestel van het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar kan worden beschouwd. Zij beogen geenszins nadere voorschriften maar wel richting te geven aan een praktijk die de jaarrekening doet beantwoorden aan de doelstelling van de wet. Voorts willen zij aan hun beschouwingen geen algemene geldigheid toekennen, omdat in de eerste plaats niet alle grondslagen, die bij nader onderzoek aanvaardbaar zouden kunnen worden geacht, in de Beschouwingen zijn betrokken en in de tweede plaats de commissies zich over de besproken grondslagen of stelsels slechts uiten in algemene zin. De commissies wijzen er dan ook op, dat de omstandigheden van het concrete geval mede bepalend zijn voor het oordeel aangaande de aanvaardbaarheid van grondslagen en stelsels. De Beschouwingen mogen dan ook richtinggevend zijn voor het denken bij de oordeelsvorming van de accountant, zij brengen de accountant nog niet in de positie, dat alle in het maatschappelijk verkeer aanvaardbare normen aan hem bekend worden.

Een en ander betekent, dat zowel de arresten van de Ondernemingskamer als de vorenvermelde Beschouwingen slechts in beperkte mate de leemten kunnen opvullen, die de vage bewoordingen van de wet hebben opengelaten. De wetgever heeft dit gebrek echter doelbewust aanvaard. Hij heeft de gedachte om bij algemene maatregel van bestuur nadere regels te stellen omtrent de toelaatbaarheid van bepaalde maatstaven van waardering uitdrukkelijk verworpen.

Het gevaar van verstarring wanneer men de wet nader zou gaan invullen werd zwaarder gewogen dan het voordeel van het doorhakken van knopen ter bevordering van uniformiteit die de doorzichtigheid van de jaarrekening beoogt te vergroten. Maatschappelijke ontwikkelingen dienen zich in de opvatting van de wetgever soepel te kunnen voltrekken.

Hoezeer men met de gedachtengang van de wetgever kan instemmen, het betekent wel, dat de accountant zijn standpunt aangaande de aanvaardbaarheid van bepaalde stelsels en grondslagen van waardering en resultatenbepaling in hoge mate op een eigen oordeelsvorming zal moeten baseren. Het is zijn op bedrijfs-economische deskundigheid gebaseerde persoonlijk inzicht, dat hem de weg naar het juiste standpunt ten opzichte van de op grond van de in de onderneming aanwezige deskundigheden gekozen grondslagen en stelsels zal moeten wijzen. J. A. Burggraaff heeft in zijn inleiding voor de studiedagen 1975 van het Limperg Instituut (zoals opgenomen in dit tijdschrift, jaargang 1976, blz. 104 e.v.) gewezen op de noodzaak van een genuanceerde benadering van de onderhavige problematiek. Citaat blz. 106-107: „De bedrijfseconomie werkt met een gestyleerd model van de onderneming; in de beschouwingen van Limperg is dat de onderneming, die een bepaalde functie in de voortstuwing van de goederenstroom vervult, en zich toelegt op continuïteit in die specifieke functie. In die conceptie zijn

er prijsfluctuaties, waarvoor de ondernemer niet verantwoordelijk is, waarover hij dan ook geen verantwoording aflegt, die hoe dan ook toch niet tot de winst kunnen behoren vanwege de vervangingsverplichting. Nu zijn er ongetwijfeld ondernemingen, die zich zo in de maatschappij opstellen. Maar doen ze het alle? En doen ze het alle volledig? Ik dacht van niet. Er zijn ondernemingen, die volstrekt niet streven naar continuele vervulling van één specifieke functie, maar die hun activiteit keer op keer verleggen naar andere functies. Er zijn ondernemingen, die hun profijt juist zoeken in volgtijdige waardewisselingen. De werkelijkheid is, meen ik, dat bijkans geen onderneming continuïteit in de specifieke functie nastreeft tot het bittere einde, en dat bijkans iedere ondernemer · hij blijft tenslotte koopman · bijzonder attent is op waardewisselingen en daarvan een graantje poogt mee te pikken. Dit laatste spreekt al heel sterk in deze tijden van inflatie: zou er één ondernemer zijn, die daar niet op inspeelt? Er zijn derhalve variaties en gradaties in de aard van de onderneming en in het feitelijk beleid. De een is meer, de ander minder continuïteits-gebonden; de een zoekt het meer, de ander minder in prijsfluctuaties. Het stelsel van winstbepaling moet met inachtneming van deze omstandigheden worden gekozen.”

In hoeverre het juist is te stellen dat „de bedrijfseconomie” niet let op de genuanceerdheid van de doelstellingen van de onderneming wil ik thans in het midden laten, zeker kan worden ingestemd met het betoog van Burggraaff, dat opvattingen omtrent vermogens- en resultaatbepaling nimmer tot schablonen mogen leiden. Het dwingt ertoe van elke waardetheorie te onderzoeken op welke vooronderstellingen zij is gebaseerd, zodat zij ook alleen bij geldigheid daarvan kan worden gehanteerd. In ieder geval zal de deskundigheid van de accountant een zodanig „oordeel des ondersheids” moeten omvatten, dat deze weet in welk verband bepaalde bedrijfseconomische denkbeelden van toepassing zijn.

Burggraaff heeft in zijn inleiding (t.a.p. blz. 114-115) voorts het door hem gesignaleerde feit behandeld, dat de wetenschap zich op het terrein van vermogens- en winstbepaling zeer eenzijdig heeft beziggehouden met de waardegrondslag en aan de talrijke andere vraagstukken niet of nauwelijks aandacht heeft geschonken. In het midden latende, wat in dit verband onder „de wetenschap” moet worden verstaan en aan wie dus een eventueel verwijt zou moeten worden gericht, met de strekking van zijn opmerking kan worden ingestemd: de problematiek rondom de jaarrekening bestrijkt een veel ruimer terrein dan de keuze van een bepaalde waardetheorie, men kan zelfs zeggen dat aan de waardetheorie in het kader van de jaarrekening een bovenmatige aandacht is geschonken. Burggraaff heeft een aantal onderwerpen aangereikt, die naar zijn oordeel onvoldoende zijn onderzocht. Hij brengt in dit verband echter een geheel ander facet van de vermogens- en winstbepaling naar voren. Het volgende citaat (t.a.p. blz. 114) moge de inhoud van het door hem gestelde vraagstuk aangeven: „Er moet gestreefd worden naar eenvoud, inzichtelijkheid, begrijpelijkheid. In dat streven past niet het tolereren van verschillen in behandeling, die niet steunen op fundamentele visies ten aanzien van hetgeen voor de specifieke onderneming als winst wordt gezien, doch die alleen voortvloeien uit particuliere en toevallige voorkeuren voor het een boven het ander. Wanneer onze Engelse collega's staan voor de keus tussen twee behandelingswijzen, dan maken ze inderdaad een keus: het een moet,

het ander mag niet. Wij daarentegen menen: er is voor beide wat te zeggen, dus zijn beide toelaatbaar, mits je maar vertelt wat je gedaan hebt." Hij gaat voort op blz. 115: „Naar mijn overtuiging is het gewenst, ja noodzakelijk, dat de diversiteit in behandelingswijzen wordt ingeperkt. Eigenlijk zie ik maar één variabele, die recht van bestaan heeft, n.l. de waardegrondslag voor de resultaatbepaling. Voor het overige zijn geen principiële vragen, samenhangend met aard en doelstelling der onderneming, in het geding.”

In feite spreekt Burggraaff zijn ongenoegen uit over het systeem der wet, zoals dit in artikel 311 lid 2 boek 2 B.W. is neergelegd: „De toelichting geeft een uiteenzetting omtrent deze grondslagen”. Terwijl de wet principieel de onderneming vrijlaat in de keuze van het stelsel van vermogens- en resultaatbepaling (mits met inachtneming van de normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd en mits een uiteenzetting van de grondslagen van het stelsel in de toelichting wordt opgenomen), bepleit Burggraaff het wegnemen van deze keuze. Vrijheid, voor zover het niet de waardegrondslag van de resultatenbepaling betreft. Aan „de wetenschap” moet worden overgelaten, wat de praktische behandelingswijze van de „aangereikte” problemen moet zijn. Doch wie anders dan „de wetgever” (wie ook achter dit begrip verscholen moge gaan) kan die behandelingswijze formuleren? Indien men niet mag „tolereren” verschillen in behandeling, die niet steunen op fundamentele visies ten aanzien van hetgeen voor de specifieke onderneming als winst wordt gezien, voert deze denktrant dan niet tot intolerantie ten aanzien van „andersdenkenden” en daarmee tot een aanzienlijke verarming in het bedrijfseconomisch denken, tenzij men van mening zou zijn, dat het inzicht van „de wetenschap” (wie of wat ook achter dit begrip verscholen mag gaan) het enig juiste zou zijn? Vergeet Burggraaff niet, hoe de thans gangbare opvattingen omtrent vermogens- en resultaatbepaling (om het even of zij al dan niet de waardegrondslag betreffen) tegen de druk van thans verouderde opvattingen in tot stand zijn gekomen? En hoe staat het dan met de levenskansen van nieuwe denkbeelden? Dit neemt niet weg, dat ik geheel met Burggraaff kan instemmen als hij beoogt erop te wijzen, dat de in de praktijk voorkomende verschillen in behandeling van balansproblemen in vele gevallen nauwelijks steunen op principiële meningsverschillen en vaak worden ingegeven door een voorkeur, die bepaald wordt door de belangen van de onderneming op een bepaald ogenblik. Zou het niet juist van (bedrijfseconomische) deskundigheid (of zo men wil: wijsheid) van de accountant getuigen, indien zijn oordeelvorming mede omvat in hoeverre bepaalde behandelingswijzen tot een betere en meer begrijpelijke informatie van de lezer van de jaarrekening zouden leiden? En komen dan niet in het bijzonder die behandelingswijzen naar voren, die zich kenmerken door een deugdelijke argumentatie, door eenvoud en duidelijke presentatie en door een aanpassing zowel aan bij de lezer bekende begrippen als aan de in het maatschappelijk verkeer gekozen stelsels? Het geven van een schriftelijke uiteenzetting - hetgeen meer is dan een aanduiding - van de grondslagen waarop de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat berusten, dwingt zowel de opsteller als de beoordelaar daarvan tot een zorgvuldige bezinning op de bedrijfseconomische aanvaardbaarheid van het gekozen stelsel. Op deze wijze zal een zekere wildgroei van varianten van fundamenteel gelijke opvattingen kunnen worden vermeden. Helaas leert de ervaring, dat de toelichting in vele gevallen alleen maar bestaat uit een korte aanduiding van de wijze

van waardering van elke balanspost afzonderlijk, zonder dat een inzicht wordt gegeven in de onderlinge samenhang daarvan en in de algemene beginselen die aan de vermogens- en resultaatbepaling ten grondslag liggen. Een uiteenzetting van deze beginselen noopt de schrijver ervan zich te realiseren of de grondslagen passend zijn voor de aard en de omstandigheden van de onderneming die deze grondslagen hanteert. In dit opzicht wordt van de schrijver en dus ook van de accountant meer deskundigheid verlangd dan voor het citeren van enkele algemene formuleringen van een bepaalde theorie noodzakelijk is. Beider deskundigheid zal ertoe moeten leiden, dat een duidelijk inzicht wordt gegeven in de wijze waarop de voor de lezer belangrijke vragen van vermogens- en resultaatbepaling zijn opgelost in voor de lezer begrijpelijke opstellingen en bewoordingen. Voorschriften welke verder gaan dan een welomschreven vastlegging van de functie van de jaarrekening, zullen meer als een belemmering dan als een steun voor een goede ontwikkeling van de verslaglegging worden ondervonden. Het stelsel van de Nederlandse wet legt een zwaardere verantwoordelijkheid en vraagt een grotere bedrijfseconomische deskundigheid dan de interpretatie van wetsvoorschriften (of wat daarmee gelijk moge worden gesteld). Zulks is echter geen reden het wetsstelsel te verwerpen.

Enkele nadere richtlijnen voor de bedrijfseconomische opleiding van de accountant

De in het voorgaande omschreven deskundigheidsvereisten voor de vervulling van de controlerende functie van de accountant vormen evenzovele richtlijnen voor de aard en de inhoud van zijn opleiding. Aangezien de controlerende functie deskundigheden vraagt op het gebied van de controle, van de administratieve organisatie en van de bedrijfseconomische grondslagen van de rekening en verantwoording zal de opleiding zich tot alle drie genoemde vakgebieden moeten uitstrekken. Deze opleiding zal zich moeten richten op het hanteren van de verworven kennis voor de beantwoording van de vraag, of de rekening en verantwoording van een goedkeurende verklaring kan worden voorzien. Hieruit moge een centrale plaats van de controleleer worden afgeleid, anderzijds dient te worden bedacht dat de aan te leggen controlemaatstaven in hoge mate worden bepaald door de ontwikkelingen in het bedrijfseconomisch denken. Zoals hiervoren reeds opgemerkt, kan in die zin aan de bedrijfseconomie een centrale plaats worden toegekend.

Een andere richtlijn voor de aard en de omvang van de opleiding vloeit voort uit de omstandigheid, dat de vervulling van de controlerende functie mede het geven van adviezen inhoudt. Indien immers de accountant van oordeel is, dat de gehanteerde bedrijfseconomische grondslagen niet passend voor de opstelling van een rekening en verantwoording in het concrete geval zijn, zal hem advies worden gevraagd, welke andere grondslagen dan wel passend kunnen worden genoemd. Er zal overleg tussen accountant en gecontroleerde plaats vinden ten aanzien van de keuze van het meest adequate bedrijfseconomische stelsel van vermogens- en resultaatbepaling. De opleiding zal de accountant tot dit overleg in staat moeten stellen.

Naast deze in de controlefunctie begrepen adviserende functie staan de advise-

rende werkzaamheden welke niet rechtstreeks uit de controle voortvloeien. De zelfstandige adviesfunctie kan uiteraard ook door de beoefenaren van andere beroepen (bedrijfseconoom, organisatie-adviseur, computer deskundige) worden uitgeoefend, maar de vervulling van deze functie door de accountant in combinatie met zijn controlerende functie neemt een eigen plaats in. Indien immers de leiding van de onderneming constateert, dat het fungeren als controlerend accountant leidt tot het vergaren van kennis omtrent de organisatorische opbouw, omtrent het gevoerde beheer en beleid, alsmede omtrent de gang van zaken in de onderneming (om maar enkele onderwerpen te noemen), dan zal de leiding deze kennis vaak willen benutten om verderstrekkende adviezen dan die welke uit de controle voortvloeien, in te winnen. Deze zelfstandige adviesfunctie vraagt vaak specialistische kennis, die voor de verwerving van het accountantsdiploma niet (steeds) verplicht zou behoeven te worden gesteld. In de moderne opleiding wordt veelal reeds gelegenheid geboden op bepaalde vakgebieden deze specialistische kennis op te doen. Aangezien in de hedendaage uitoefening van de accountantsfunctie de zelfstandige adviesfunctie evenwel in hoge mate geïntegreerd is met de controlerende functie, verdient het overweging nauwkeurig te onderzoeken welke meerdere kennis in de accountantsopleiding begrepen dient te worden, ten einde enerzijds een volledige vervulling van de accountantsfunctie mogelijk te maken, doch anderzijds een overbelasting van de opleiding te vermijden.

De in dit opstel gegeven beschouwingen zouden de indruk kunnen wekken, dat de bedrijfseconomische deskundigheid alleen betrekking zou behoeven te hebben op de problematiek van resultaten- en vermogensbepaling. De wet wijst er reeds op, dat de jaarrekening van een rechtspersoon tevens een inzicht in de solvabiliteit en de liquiditeit moet geven. Het hanteren van deze begrippen door de wetgever wijst met name op het streven naar continuïteitshandhaving. In het kader van dit streven is niet alleen de financieringsmethode, maar is ook de kwaliteit van de interne organisatie van de onderneming van belang. Wat dit laatste betreft dient de accountant zich mede een oordeel te vormen over de vraag, of mag worden verwacht, dat de aangetroffen organisatiestructuur adequaat kan reageren op (positieve en negatieve) ontwikkelingen in productie, afzet en winstgevendheid, althans de administratieve organisatie de bedoelde ontwikkelingen doeltreffend signaleert. Zijn opleiding moet hem het daartoe nodige inzicht verschaffen.

Met betrekking tot de financieringsmethode kan worden opgemerkt, dat juist in het kader van de continuïteitshandhaving de onderlinge verhoudingen van eigen vermogen, lang vreemd vermogen en kort vreemd vermogen van grote betekenis zijn, weliswaar niet zozeer omdat een bepaalde verhouding als optimaal moet worden gezien, als wel omdat het gebruik van rentedragend vermogen bepalend is voor de voor de financiële kwetsbaarheid zo belangrijke verhouding tussen vaste rentelasten en winst. Mede omdat de winstgevendheid der onderneming bepalend is voor de mogelijkheden van aantrekking van nieuw vermogen is het van belang, dat de jaarrekening een duidelijk inzicht in de financiële structuur der huishouding geeft. Ook in dit onderdeel der bedrijfseconomische deskundigheid zal de zelfstandige adviserende functie van de accountant een belangrijke rol kunnen vervullen. Daartoe moet de accountant op de hoogte zijn met de struc-

tuur van de kapitaalmarkten waarop de onderneming zich kan bewegen. Aangezien voor vele ondernemingen de Nederlandse kapitaalmarkt (in enkele gevallen ook de Eurokapitaalmarkt) de enige toegankelijke zijn, dient de deskundigheid en daarmee ook de opleiding, zich in het bijzonder op die markten te concentreren.

Tenslotte moge erop worden gewezen, dat de voorgaande beschouwingen beklemtonen, dat het onderwijs zich voornamelijk zal moeten richten op het bijbrengen van inzicht en begrip en in veel mindere mate van feitelijke kennis. De deskundige zal de ontwikkelingen in het bedrijfseconomisch denken moeten kunnen volgen en die ontwikkelingen de juiste plaats in de toepassing kunnen geven. Het onderwijs zal zich moeten richten op de problematiek zoals die zich in de praktijk van het economisch leven voordoet. De registeraccountant zal voldoende geëquipeerd moeten zijn om aangeboden gedachtenconstructies op haar doeltreffendheid en concrete toepasselijkheid ten aanzien van de vermogens- en resultatenbepaling, van de financiële structuur dan wel van de organisatiestructuur zelfstandig te beoordelen.